

***Jak złożyć zawiadomienie
o przestępstwie?***

Warszawa 2007

Spis treści

Wstęp	3
1. Kto może złożyć zawiadomienie o przestępstwie?	4
2. Kto ma obowiązek złożenia zawiadomienia o przestępstwie?	6
3. Jakie są formy zawiadomienia o przestępstwie?	8
4. Gdzie można złożyć zawiadomienie o przestępstwie?	10
5. Kiedy jest potrzebny dodatkowy wniosek o ściganie?	10
6. Zgłoszenie anonimowe	14
7. Jakie prawa przysługują Ci w związku ze złożeniem zawiadomienia o przestępstwie?	15
8. Jakie obowiązki wiążą się ze złożeniem zawiadomienia o przestępstwie?	18
9. Odpowiedzialność karna za nieprawdziwe zawiadomienie	19
10. Porady praktyczne	21
11. Złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie, czego spodziewać się później?	28
12. <i>Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (wzór pisma)</i>	30

WSTĘP

„Ofiarami przestępstw są ci, którzy posiadają to, czego innym brakuje, albo dla zaspokojenia koniecznych potrzeb, albo dla zbytku, albo dla zadowolenia zmysłów. Mogą to być osoby zarówno mieszkające blisko, jak i daleko: jeśli blisko – łup jest szybki, jeśli daleko – powolna kara (...). Ofiarami stają się również ci, którzy nie zachowują żadnej ostrożności ani się nie zabezpieczają, lecz są pełni zaufania,(...). Dalej – gnuśni, bo nie chce się im ścigać przestępcy. Następnie – ludzie nieśmiali, bo nie lubią walczyć o zysk.(...) A także zarówno ci, którym wielokrotnie wyrządzono krzywdę, i ci, którym nigdy. Jedni i drudzy nie zachowują bowiem ostrożności: jedni, ponieważ sądzą, że nie zostanie ona im więcej razy wyrządzona, drudzy dlatego, że jeszcze im jej nie wyrządzono.(...) Ci również, którzy dostarczają pretekstu do oskarżenia, że albo oni sami, albo ktoś z ich przodków lub przyjaciół wyrządził lub zamierzał wyrządzić jakąś krzywdę napastnikowi, jego przodkom, przyjaciołom lub podopiecznym,(...). A także – wrogowie i przyjaciele(...): wyrządzenie krzywdy wrogom sprawia bowiem przyjemność, przyjaciołom – łatwo ją natomiast wyrządzić. A również ci, którzy nie mają przyjaciół.(...) Ci także, którym nie opłaca się trawić czasu na procesy i oczekiwać na odszkodowanie,(...). I również ci, którzy sami albo często popełniali przestępstwo, albo takie, jakie wobec nich teraz popełniono: bo prawie nie wydaje się przestępstwem, jeśli skrzywdzi się kogoś w ten sam sposób, w jaki on sam zwykł krzywdzić.(...)”. (Arystoteles, *Retoryka*, księga I)¹.

Jeśli padłeś ofiarą przestępstwa, na pewno chcesz zgłosić ten fakt organom ścigania – być może nurtują Cię w związku z tym jakieś wątpliwości? A może tylko masz informację na temat popełnionego przestępstwa i zastanawiasz się, komu i w jaki sposób ją przekazać? Podobny dylemat stanie się Twoim udziałem, gdy dowiesz się o dopiero planowanym przez kogoś popełnieniu przestępstwa.

By przybliżyć Ci tę problematykę, napisaliśmy niniejszą broszurę. Staraliśmy się skonstruować ją tak, by była zrozumiała dla każdego. Odpowiadając na pytanie *Jak złożyć zawiadomienie o przestępstwie?* chcieliśmy przedstawić w przystępny sposób sytuacje, jakie każdy może napotkać w rzeczywistości. Próbowaliśmy przy tym

¹Ewa Bieńkowska, *Wiktymologia. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2000, str.9-10.

powiedzieć, jak je interpretować oraz co zrobić, by przekazana informacja o przestępstwie, o osobach, podmiotach z tym związanych – była jak najbardziej przydatna organom ścigania.

W jaki sposób możesz przekazać informację dotyczącą przestępstwa? Kto Cię wysłucha? Jaki organ podejmie odpowiednie działania? Jakie są prawa i obowiązki związane z zawiadomieniem o przestępstwie? Na te i szereg innych pytań chcielibyśmy odpowiedzieć, składając w Wasze ręce niniejszy poradnik. Warto się z nim zapoznać, zanim staniecie się ofiarą przestępstwa.

1. Kto może złożyć zawiadomienie o przestępstwie?

Zawiadomienie o przestępstwie może złożyć każdy, kto posiada taką informację, bez względu na wiek, płeć, rasę, narodowość, itp. Uprawniona jest do tego **każda osoba**.

Jeżeli zawiadamiający nie włada językiem polskim – protokół z tej czynności zostanie sporządzony z udziałem tłumacza. Jeżeli zawiadamia osoba głuchoniema, czynność zostanie przeprowadzona z udziałem biegłego sądowego o odpowiedniej specjalności.

O popełnieniu przestępstwa może również zawiadomić jego sprawca. Następujące po tym czynności policyjne będą ze zrozumiałych względów odmienne, niż w sytuacji, gdy zawiadamiającym jest świadek czy inna osoba postronna.

Warto podkreślić, że skoro zawiadomienie o przestępstwie może złożyć każda osoba – to może je również złożyć **małoletni**. Zasady składania zawiadomienia o przestępstwie są takie same w odniesieniu do dzieci, jak i do osób dorosłych. Każde zawiadomienie o przestępstwie jednakowo obliguje policjantów do podjęcia odpowiednich działań. Różnica polega jedynie na braku zdolności do czynności prawnych u małoletnich poniżej 17 roku życia.

W praktyce oznacza to, że osoba mająca nie ukończone 17 lat będzie mogła uczestniczyć w dalszych czynnościach procesowych – złożyć zeznania w charakterze świadka, lecz inaczej wygląda kwestia odpowiedzialności za ewentualne nieprawidłowości z tym związane.

Zgodnie z polską procedurą karną osoba powyżej 17 roku życia składająca zawiadomienie o przestępstwie jest informowana między innymi o odpowiedzialności karnej za powiadomienie Policji o niepopelnionym przestępstwie, za fałszywe oskarżenie oraz za składanie fałszywych zeznań (art. 238 k.k., art. 234 k.k., art. 233 § 1 k.k. - szerzej napisaliśmy o tym w punkcie 9 w odniesieniu do osób dorosłych). Natomiast w stosunku do zawiadamiających małoletnich kwestia ta przedstawia się następująco:

- dzieci poniżej 13 roku życia informuje się po prostu, że w rozmowie z policjantem należy mówić prawdę,
- dzieci w przedziale wiekowym od 13 do 17 lat uprzedza się o treści przywołanych artykułów kodeksu karnego oraz o możliwości zastosowania wobec nich środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich, w przypadku świadomego naruszenia tych artykułów (popelnienia tym samym czynu karalnego),
- dziecko mające ukończone 17 lat jest traktowane jak osoba dorosła.

Małoletni poniżej 17 roku życia nie mając zdolności do czynności prawnych, nie może samodzielnie złożyć wniosku o ściganie, jeżeli przestępstwo o dokonaniu którego zawiadamia należy do kategorii przestępstw ściganych w trybie wnioskowym. Kwestię przestępstw wnioskowych – również w odniesieniu do małoletnich - obszernie omówiliśmy w punkcie 5 poradnika. W imieniu małoletniego wniosek taki może złożyć przedstawiciel ustawowy dziecka, jego prawny opiekun, a gdyby to oni byli sprawcami przestępstwa na szkodę tego małoletniego – Policja wystąpi w tej sprawie do sądu opiekuńczego.

Ze szczególną uwagą zostanie potraktowany zawiadamiający małoletni poniżej 15 roku życia, gdy rzecz dotyczy przestępstwa seksualnego lub grupy przestępstw przeciwko rodzinie i opiece. Jeżeli sam jest pokrzywdzony takim przestępstwem, jego przesłuchanie w charakterze świadka odbędzie się w warunkach określonych w art. 185a k.p.k. (przesłuchanie odbywa się tylko raz, prowadzi je sąd przy udziale psychologa).

Jeżeli zawiadamiający małoletni poniżej 15 lat nie jest pokrzywdzonym, a jedynie świadkiem przestępstwa popelnionego z użyciem przemocy, groźby

przemocy lub przestępstwa seksualnego – również może zostać przesłuchany w warunkach wymienionych w art. 185a k.p.k.

Na marginesie warto wspomnieć, iż te zasady mają zastosowanie nie tylko w sytuacji zawiadomienia o przestępstwie – także zawsze, gdy w toku już prowadzonej sprawy zajdzie konieczność przesłuchania małoletniego poniżej 15 roku życia pokrzywdzonego wyżej wymienionymi przestępstwami (lub będącego świadkiem).

Nie zostanie spisany protokół ustnego zawiadomienia o przestępstwie z udziałem osoby pozostającej pod wpływem alkoholu, narkotyków czy innych środków o podobnym działaniu (nie może ona także zostać przesłuchana w charakterze świadka). Jednak informacje podane przez taką osobę zostaną niezwłocznie sprawdzone i Policja podejmie działania adekwatne do sytuacji. Protokół zaś zostanie sporządzony w dogodnym terminie, gdy ustaną przyczyny wcześniejszego zaniechania.

2. Kto ma obowiązek złożenia zawiadomienia o przestępstwie?

Polska procedura karna nakłada obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. W tym celu w przepisach kodeksu postępowania karnego został wprowadzony zapis dotyczący **społecznego obowiązku** zawiadomienia o przestępstwie (art. 304 § 1 k.p.k.). W myśl tego artykułu każdy, kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma obowiązek zawiadomić o tym fakcie prokuratora lub Policję. To oznacza, że nie tylko pokrzywdzony lub bezpośredni świadek przestępstwa, ale każda osoba dysponująca informacjami na temat popełnienia przestępstwa - powinna zawiadomić o tym organy ścigania.

Przepis ten nie przewiduje kary za niedopełnienie wspomnianego obowiązku, odwołuje się natomiast do pożądaných postaw społecznych panujących w demokratycznym państwie, dzięki którym popełnione przestępstwo nie pozostaje anonimowe, a jego sprawca nie może liczyć na bezkarność.

Wyjątkiem od tej zasady jest tzw. **obowiązek prawny** zawiadomienia organów ścigania w przypadku posiadania wiarygodnej informacji o przestępstwie. Dotyczy to wybranych, szczególnie groźnych kategorii przestępstw wskazanych w art. 240 § 1

kodeksu karnego. Są to na przykład: ludobójstwo, zamach stanu, szpiegostwo, zamach na życie Prezydenta, zabójstwo, porwanie statku powietrznego lub wodnego. Kara przewidziana za niedopełnienie tego obowiązku może wynosić nawet do 3 lat pozbawienia wolności - chyba, że przyczyną zaniechania zawiadomienia była obawa przed odpowiedzialnością karną grożącą samemu zawiadamiającemu lub jego najbliższemu oraz gdy zapobiegło się popełnieniu takiego przestępstwa, a także, gdy miało się dostateczną podstawę do przypuszczenia, że o wymienionych przestępstwach organy ścigania już wiedzą.

Należy dodać, że poza przepisami kodeksu karnego oraz kodeksu postępowania karnego, istnieją ustawy zawierające przepisy nakładające na niektóre osoby obowiązek powiadomienia organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, w przypadku posiadania wiarygodnych wiadomości na ten temat. Przykładem takiego rozwiązania jest przepis art. 60 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz. U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485), który nakłada na właścicieli lub działających w jego imieniu zarządców lub kierowników zakładu gastronomicznego, lokalu rozrywkowego - obowiązek niezwłocznego powiadomienia organów ścigania w przypadku posiadania wiarygodnych wiadomości na temat popełnienia przestępstwa na terenie takiego zakładu, między innymi: handlu narkotykami, udzielania ich innej osobie lub ułatwiania użycia. Odpowiedzialność karna za niedopełnienie obowiązku powiadomienia organów ścigania może wynieść wówczas do 2 lat pozbawienia wolności.

Pamiętaj, że przestępstwo to nie tylko dokonanie czynu zabronionego, przestępstwem bywa także samo planowanie jego dokonania, które może wyczerpywać znamiona *karalnego przygotowania*. Dotyczy to sytuacji naprawdę niebezpiecznych, na przykład: przygotowania do wywołania katastrofy w ruchu powietrznym, lądowym, wodnym. Od szybkości Twojej reakcji w takiej sytuacji (powiadomienia organów ścigania) - może zależeć życie wielu ludzi.

Obowiązek zawiadomienia organów ścigania w przypadku posiadania wiedzy na temat popełnienia przestępstwa ściganego z urzędu, ciąży także na instytucjach państwowych i samorządowych, które dowiedziały się o tym w związku ze swą działalnością. Muszą one wówczas przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

3. Jakie są formy zawiadomienia o przestępstwie?

Istnieje wiele sposobów poinformowania Policji o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, lecz nie wszystkie formy są jednakowo skuteczne i wiążące dla organów ścigania.

W Polsce funkcjonuje dużo anonimowych infolinii ukierunkowanych na zwalczanie wielu kategorii przestępczości. Korzystaj z nich, jeśli takie rozwiązanie uznasz za stosowne. Wszystko zależy od tego, co chcesz osiągnąć: gdy posiadasz jakąś konkretną informację o przestępstwie lub dysponujesz wiedzą mogącą przyczynić się do jego wykrycia i jednocześnie pragniesz pozostać anonimowy – zachęcamy do korzystania z różnorodnych infolinii. Jeżeli jednak sam padłeś ofiarą przestępstwa (ukradziono Ci samochód, pobito, ktoś Cię oszukał) – nie wybieraj tej formy kontaktu z Policją.

Twoje zgłoszenie telefoniczne, czy anonimowa informacja o zdarzeniu - zainicjują wprawdzie czynności Policji: w zależności od faktycznych potrzeb zostanie niezwłocznie podjęta interwencja lub też informacja będzie inaczej weryfikowana. W toku czynności sprawdzających Policja będzie ustalać, czy zdarzenie, o którym przekazałeś informacje – wyczerpuje znamiona przestępstwa (lub wykroczenia). W zależności od wyniku tych ustaleń będą podejmowane dalsze działania. Powinieneś jednak wiedzieć, że taki tryb postępowania w niektórych przypadkach opóźni reakcję organów ścigania, dużo czasu bowiem poświęcą na ustalenia, które można by szybko uzyskać bezpośrednio od osoby zawiadamiającej.

Zawiadomienie o przestępstwie powinno zawierać jak najwięcej konkretnych informacji. Jeżeli uważasz, że jesteś w stanie sam wyczerpująco opisać, co się wydarzyło (a zdarzenie nie wymaga natychmiastowych działań organów ścigania) – możesz wysłać pocztą, mailem, faxem czy też przynieść osobiście do jednostki Policji napisane przez siebie zawiadomienie o przestępstwie. Na końcu naszego poradnika znajdziesz przykładowe *zawiadomienie o dokonaniu oszustwa*, jakie sam możesz napisać.

Jeśli złożyłeś zawiadomienie na piśmie i wyczerpująco przedstawiłeś okoliczności popełnienia przestępstwa, tę czynność możesz uznać za zakończoną. Pamiętaj jednak, że prawdopodobnie i tak niebawem zostaniesz wezwany do złożenia zeznań w charakterze świadka. Może się też zdarzyć, że zdaniem Policji

w spisany przez Ciebie zawiadomieniu brak istotnych szczegółów – wtedy również otrzymasz wezwanie do jednostki Policji.

Jeśli zdecydowałeś się napisać zawiadomienie o przestępstwie samemu, powinno ono spełnić wymogi pisma procesowego wynikające z art. 119 k.p.k. To znaczy, że powinno zawierać w szczególności:

- oznaczenie organu, do którego jest skierowane (oznaczenie jednostki Policji lub Prokuratury wraz z adresem),
- oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo,
- opisanie sprawy, której dotyczy zawiadomienie (w miarę potrzeby z uzasadnieniem),
- datę i podpis składającego pismo.

Zadbaj o potwierdzenie wysłania swojego zawiadomienia lub pokwitowanie, jeśli doręczyłeś je osobiście.

Możesz też po prostu zgłosić się do jednostki Policji, gdyż najczęściej spotykaną formą złożenia zawiadomienia o przestępstwie, jest przyjęcie przez policjanta protokolarnego ustnego zawiadomienia o przestępstwie, wówczas od razu zostaniesz przesłuchany w charakterze świadka, jeśli jesteś pokrzywdzonym – dowiesz się o swoich uprawnieniach i obowiązkach, będziesz miał możliwość bezpośredniego zapytania policjanta o wiele nurtujących Cię kwestii dotyczących Twojej sprawy. Pamiętaj, że czynność ustnego zawiadomienia o przestępstwie jest wprawdzie rozmową, lecz ma formę protokolarną zgodnie z wymogami obowiązującej procedury karnej.

Jeżeli masz wątpliwości, jak powinieneś się zachować i która forma powiadomienia będzie najlepsza – przyjdź do najbliższej jednostki Policji, to powinno rozwiązać sytuację.

Jeżeli w Twojej ocenie zagrożone jest życie lub zdrowie Twoje lub innych osób, lub Wasze mienie – nie zwlekaj z jak najszybszym poinformowaniem najbliższej jednostki Policji (każdą dostępną Ci metodą).

4. Gdzie można złożyć zawiadomienie o przestępstwie?

Zawiadomienie o przestępstwie ma obowiązek przyjąć od Ciebie **każdy funkcjonariusz Policji** w każdym Komisariacie i w każdej Komendzie Policji

sporządzając w związku z tym protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie.

Powinieneś wiedzieć, że zgodnie z właściwością miejscową i rzeczową – Twoją sprawę będzie prowadziła ta jednostka Policji, **na terenie której popełniono przestępstwo**. Jeżeli jest to możliwe – najlepiej, byś zgłosił się od razu właśnie tam. Jeżeli nie jest to możliwe, lub nie wiesz, gdzie dokładnie zaistniało przestępstwo – złóż zawiadomienie jak najszybciej **w najbliższej jednostce Policji**. Zawiadomienie o przestępstwie złożone do jednostki Policji nie będącej właściwą do prowadzenia Twojej sprawy, będzie niezwłocznie przekazane jednostce odpowiedniej dla miejsca zaistnienia zdarzenia i tam będą wykonywane dalsze czynności w sprawie.

Swoje zawiadomienie o przestępstwie możesz również przekazać Prokuraturze, przy czym obowiązują tu takie same reguły właściwości rzeczowej i miejscowej do prowadzenia postępowań przygotowawczych, jak w przypadku jednostek Policji.

Pamiętaj, iż zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa zawiadomienie o przestępstwie możesz przekazać także innym organom posiadającym uprawnienia do prowadzenia postępowania przygotowawczego, na przykład: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Straży Granicznej, Urzędowi Kontroli Skarbowej, itp. - zgodnie z posiadanymi przez nich szczególnymi kompetencjami.

5. Kiedy jest potrzebny dodatkowy wniosek o ściganie?

Zgodnie z obowiązującą w Polsce procedurą karną, sprawcy przestępstw i wykroczeń w zasadzie są ścigani z urzędu: Policja lub Prokuratura uzyskawszy Twoje zawiadomienie o przestępstwie niezwłocznie podejmuje działania mające na celu wykrycie sprawcy i zebranie dowodów jego winy.

Istnieją jednak przestępstwa, w których Policji nie wystarczy Twoje zawiadomienie o przestępstwie, będzie bowiem potrzebne dodatkowe oświadczenie woli zwane wnioskiem o ściganie. Są to wymogi formalne wynikające z obowiązujących przepisów, oczywiście nie musisz wiedzieć, których przestępstw

(i wykroczeń) to dotyczy – tę informację uzyskasz od policjanta przyjmującego zawiadomienie o przestępstwie. Innymi słowy Policja w niektórych przypadkach potrzebuje Twojej dodatkowej zgody (aprobaty) na podjęcie swoich czynności, o ile jesteś w tej sprawie pokrzywdzonym.

Chodzi tu o takie zachowania, których odczuwane skutki bywają indywidualnie subiektywne dla różnych pokrzywdzonych bądź dotyczą bardzo osobistych (intymnych) sfer życia, lub też sprawca jest osobą dla pokrzywdzonego najbliższą.

Jeżeli nie jesteś pokrzywdzonym, a składasz zawiadomienie o przestępstwie popełnionym na szkodę kogoś innego, wszczęcie postępowania karnego w tej sprawie będzie uzależnione od uzyskania wniosku o ściganie bezpośrednio od osoby pokrzywdzonej.

Złożenie wniosku o ściganie musi przybrać formę pisemną. Zostaniesz zapytany o decyzję podczas składania zawiadomienia o przestępstwie, protokół z tej czynności zawiera stosowną rubrykę. Jeżeli zdecydujesz się złożyć wniosek o ściganie, potwierdzisz to swoim własnoręcznym podpisem wraz z datą - w protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie. Jeżeli po złożeniu zawiadomienia o przestępstwie nie zechcesz złożyć wniosku o ściganie jego sprawcy – zostaniesz poproszony o własnoręczne napisanie krótkiego oświadczenia w tym zakresie.

Możesz poprosić o czas do namysłu, nie może on jednak być długi. Pamiętaj, że każda zwłoka w czasie - nie służy skuteczności działania Policji. Twoja pozytywna decyzja podjęta po namyśle, wymaga stawienia się w jednostce Policji, gdzie podpiszesz odrębny protokół przyjęcia wniosku o ściganie.

Gdy dowiesz się, że ściganie sprawcy przestępstwa, o którym zawiadamiasz – jest możliwe tylko na Twój wniosek, musisz podjąć decyzję. Powinna być ona starannie przemyślana. Musisz przy tym znać kilka podstawowych zasad z tym związanych.

Brak wniosku o ściganie stanowi tzw. ujemną przesłankę procesową - uniemożliwia wszczęcie postępowania karnego. Do momentu podjęcia przez Ciebie decyzji, Policja może tylko zabezpieczyć ślady i dowody w niezbędnym zakresie (przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem). Jeżeli złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie, lecz nie wyraziłeś zgody na ściganie jego sprawców, sprawa zostanie umorzona.

Zgodnie z polską procedurą karną istnieje zasada niepodzielności wniosku: jeżeli sprawców było kilku – złożenie wniosku o ściganie jednego z nich, automatycznie spowoduje objęcie ściganem pozostałych współsprawców i to niezależnie od woli składającego wniosek.

Ewentualne cofnięcie złożonego wniosku o ściganie wymaga spisania *protokołu przyjęcia cofnięcia wniosku o ściganie* w jednostce Policji prowadzącej Twoją sprawę i jest możliwe tylko za zgodą odpowiednich organów. Do czasu wniesienia do sądu aktu oskarżenia decyzję w tej mierze podejmuje prokurator, w postępowaniu sądowym – zgodę może wyrazić sąd do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Konsekwencją skutecznego cofnięcia wniosku – jest umorzenie postępowania. Skuteczne cofnięcie wniosku oznacza uzyskanie zgody prokuratora lub sądu, a decyzja taka jest każdorazowo uzależniona od okoliczności konkretnej sprawy. Organ uprawniony do wyrażenia zgody, podejmując decyzję uwzględnia zarówno interes pokrzywdzonego, jak i interes publiczny. Należy podkreślić, że po cofnięciu wniosku - ponowne jego złożenie nie jest możliwe.

Do najbardziej typowych przestępstw, w których ściganie sprawców uzależnione jest od złożenia wniosku o ściganie przez osobę pokrzywdzoną, należą:

- naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni, gdy sprawcą jest osoba najbliższa dla pokrzywdzonego (art. 157 § 5 k.k.),
- nieumyślne narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 § 5 k.k.),
- narażenie innej osoby na zarażenie wirusem HIV lub chorobą weneryczną lub inną zakaźną ciężką chorobą (art. 161 § 3 k.k.),
- spowodowanie nieumyślnego wypadku komunikacyjnego, w którym obrażenia ciała odniosła tylko osoba najbliższa (art. 177 § 3 k.k.),
- groźba karalna (art. 190 § 2 k.k.),
- wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta (art. 192 § 2 k.k.),
- przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, gdzie pokrzywdzonym jest osoba dorosła (art. 197 k.k., art. 198 k.k., art. 199 k.k.),
- uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 § 2 k.k.),
- kradzież mienia na szkodę osoby najbliższej (art. 278 § 4 k.k.),
- przywłaszczenie mienia na szkodę osoby najbliższej (art. 284 § 4 k.k.),
- kradzież impulsów telefonicznych na szkodę osoby najbliższej (art. 285 § 2 k.k.),

- oszustwo na szkodę osoby najbliższej (art. 286 § 4 k.k.),
- uszkodzenie mienia (art. 288 § 4 k.k.),
- zabór pojazdu w celu jego krótkotrwałego użycia na szkodę osoby najbliższej (art. 289 § 5 k.k.),
- niektóre przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, itp.

Tu należy podkreślić, iż wycofanie raz złożonego wniosku o ściganie sprawcy przestępstwa zgwałcenia określonego art. 197 k.k. – nie jest możliwe.

Jeżeli pokrzywdzonym przestępstwem wymagającym złożenia wniosku o ściganie karne jest małoletni, policjant przyjmie taki wniosek od jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której pieczęcią małoletni pozostaje. Jeżeli któraś z tych osób odmawia złożenia wniosku o ściganie w imieniu małoletniego (lub nawet sama jest sprawcą przestępstwa na jego szkodę) – Policja niezwłocznie wystąpi do sądu opiekuńczego o wydanie zarządzenia w przedmiocie wniosku. Sąd opiekuńczy podejmie tę decyzję kierując się przede wszystkim dobrem małoletniego.

Policja nie może przyjąć wniosku o ściganie od osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie lub częściowo - nawet, gdy jest pełnoletnia. W przypadku osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej całkowicie, wniosek może złożyć jej opiekun. W przypadku osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej częściowo – wyznaczony kurator.

Odrębną kwestią jest sytuacja, gdy padłeś ofiarą przestępstwa ujętego wprawdzie w kodeksie karnym, lecz ściganego jedynie w trybie prywatnoskargowym, to znaczy z oskarżenia prywatnego. Poinformuje Cię o tym policjant przyjmujący Twoje zawiadomienie. Wówczas od Policji możesz oczekiwać jedynie sporządzenia protokołu przyjęcia ustnej skargi oraz – w razie potrzeby - zabezpieczenia śladów i dowodów. Twoją skargę Policja przekaże do Sądu Rejonowego właściwego dla miejsca popełnienia przestępstwa i tam będzie ona rozpatrzona. Zostaniesz poinformowany, iż w sprawach z oskarżenia prywatnego – wszczęcie postępowania sądowego jest uzależnione od wniesienia opłat sądowych.

Do najbardziej znanych przestępstw ściganych jedynie z oskarżenia prywatnego, należą: zniesławienie (art. 212 k.k.), znieważenie (art. 216 k.k.), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.).

6. Zgłoszenie anonimowe

Pośród różnorodnych sposobów poinformowania o przestępstwie, istnieje również anonim: informacja, której autor nie jest znany i – prawdopodobnie - w takim charakterze chce pozostać. Forma złożenia anonimu też może być różna: telefoniczna informacja bez podania danych osobowych, pisemna informacja - bez podpisu, z podaniem nieprawdziwych danych personalnych lub też celowe nieczytelne podpisanie się.

Każda informacja, w tym anonimowa, traktowana jest przez Policję jednakowo poważnie. Praktyka dowodzi przy tym, że stopień zgodności anonimów z rzeczywistością wykazuje dużą rozpiętość. Z jednej strony funkcjonują anonimy zawierające nieprawdziwe informacje, najczęściej powodowane chęcią dokuczenia komuś, zaszkodzenia, skierowania na niego uwagi organów ścigania. Z drugiej zaś strony zdarzają się anonimy rzeczywiście zawiadamiające o popełnieniu przestępstwa, czasami bardzo poważnego przestępstwa. Pomimo tej rozpiętości, lub właśnie dlatego – policjanci nigdy nie wyrzucają anonimów do kosza, lecz uważnie weryfikują ich treść.

Podstawą prawną sprawdzania okoliczności zawartych w anonimie jest art. 14 ustawy o Policji, w myśl którego w granicach swych zadań Policja w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw oraz wykroczeń wykonuje czynności: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe. Sprawdzenie danych zawartych w anonimie może być dokonane zarówno w drodze czynności operacyjnych, jak i w ramach postępowania sprawdzającego określonego w art. 307 k.p.k. Czynności sprawdzające podejmowane są zawsze wtedy, gdy wstępna ocena informacji zawartych w doniesieniu nie daje podstawy ani do wszczęcia postępowania przygotowawczego, ani do wydania postanowienia o odmowie wszczęcia.

Być może mało upowszechniona jest wiedza, iż sam fakt złożenia anonimu – zazwyczaj nie uruchamia automatycznie całej maszyny organów ścigania. Zawsze bowiem zachodzi konieczność sprawdzenia uzyskanych informacji, przeprowadzenia uzupełniających czynności o zróżnicowanym charakterze.

7. Jakie prawa przysługują Ci w związku ze złożeniem zawiadomienia o przestępstwie?

Problematyka praw ofiary to materia niezwykle istotna, a przy tym bardzo obszerna, omówimy ją zatem w odrębnym opracowaniu poświęconym tylko temu zagadnieniu. Tu przedstawiamy jedynie kilka stwierdzeń podstawowych, odnoszących się bezpośrednio do czynności składania zawiadomienia o przestępstwie.

Od momentu, w którym złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie – przysługują Ci pewne prawa. Jeżeli nie jesteś pokrzywdzonym przestępstwem, o którym zawiadomiłeś, tym samym nie jesteś stroną postępowania i Twoje prawa są ograniczone. Sprowadzają się głównie do konieczności poinformowania Cię o kluczowych rozstrzygnięciach: decyzji o wszczęciu postępowania przygotowawczego, decyzji o odmowie jego wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa. Najdalej po upływie 30 dni od daty złożenia zawiadomienia o przestępstwie, otrzymasz pisemne powiadomienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego w tej sprawie lub o odmowie jego wszczęcia.

Jeżeli natomiast po złożeniu zawiadomienia stałeś się pokrzywdzonym, katalog Twoich praw przedstawia się odmiennie. Jeżeli to Twoje dobro zostało naruszone poprzez przestępne zachowanie, o którym zawiadomiłeś – przysługuje Ci złożenie zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego.

Jeśli przez 6 tygodni nie uzyskasz żadnego powiadomienia, możesz złożyć zażalenie do prokuratora.

Integralną część protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przesłuchania Cię w charakterze świadka – stanowi załącznik zatytułowany *Pouczenie pokrzywdzonego o podstawowych uprawnieniach i obowiązkach*. To bardzo ważne, byś spokojnie zapoznał się z tym dokumentem. Na bieżąco pytaj przesłuchującego Cię policjanta o wszystko, czego nie rozumiesz (jego obowiązkiem

jest udzielić Ci wyczerpujących informacji). Otrzymasz jeden egzemplarz *Pouczenia*, byś zawsze mógł do niego zajrzeć. Pytania odnoszące się do Twoich praw, możesz przecież zadawać na każdym etapie prowadzonej sprawy.

Większość uprawnień pokrzywdzonego dotyczy dalszej fazy postępowania przygotowawczego: gdy sprawa zostanie formalnie wszczęta przez organy ścigania i będzie już toczyła się swoim biegiem.

Na wstępie przydadzą Ci się następujące informacje. Za **pokrzywdzonego** uznaje się:

- a) **osobę fizyczną** – każdego człowieka, który od chwili urodzenia posiada zdolność prawną (może być podmiotem praw i obowiązków). Oznacza to, że sam fakt zaistnienia przestępstwa, powoduje przyznanie statusu pokrzywdzonego osobie, na szkodę której zostało ono popełnione. Pokrzywdzonym można stać się w każdym wieku. Pełnoletniość pokrzywdzonego skutkuje uzyskaniem przez niego pełnej zdolności do czynności prawnych, co umożliwia samodzielne, aktywne uczestnictwo w procesie karnym;
- b) **osobę prawną** – Skarb Państwa oraz jednostki organizacyjne, które z mocy przepisów szczególnych uzyskały osobowość prawną (na przykład przedsiębiorstwa państwowe, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjne, spółdzielnie, fundacje);
- c) **instytucję państwową, samorządową lub społeczną** – nie muszą one mieć osobowości prawnej (jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania do właściwego rejestru, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej – art. 37 § 1 Kodeksu cywilnego). Prawa wymienionych instytucji mogą być wykonywane przez organy kontroli państwowej (na przykład przez Najwyższą Izbę Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, Państwową Inspekcję Pracy, organy kontroli skarbowej), jeżeli w trakcie wykonywania swojej działalności ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania. Wykonywanie praw instytucji pokrzywdzonej przez organy kontroli państwowej jest dopuszczalne, gdy organy instytucji pokrzywdzonej nie wykazują aktywności w tym zakresie.

Wyżej wymienione podmioty będą pokrzywdzonymi, jeżeli **dobro prawne** (zdrowie, życie, mienie, cześć, nietykalność cielesna, itd.) któregokolwiek z nich

zostało **bezpośrednio naruszone** (to znaczy, gdy sprawca przestępstwa godził w dobro pokrzywdzonego i spowodował jego uszczerbek, poprzez na przykład kradzież, pobicie, pomówienie, itd.) **lub było zagrożone przestępstwem** (to znaczy, gdy sprawcy nie udało się bezpośrednio naruszyć jakiegoś dobra prawnie chronionego, ale usiłował to uczynić - co wiązało się z realnym zagrożeniem tego dobra).

Podstawowym prawem pokrzywdzonego jest fakt, iż w postępowaniu przygotowawczym **jest stroną** (art. 299 § 1 k.p.k.).

Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, jego prawa wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 k.p.k.).

Warunkiem uzyskania pełnej zdolności do czynności prawnych pozwalających na samodzielne działanie we własnym imieniu w toku postępowania karnego – jest ukończenie 17 roku życia. Jeżeli jednak przestępstwo zostało popełnione na szkodę osoby małoletniej - jej prawa są reprezentowane przez matkę, ojca, kuratora, opiekuna (czyli przedstawiciela ustawowego) albo przez osobę, pod której stałą pieczęć pozostaje (może to być osoba, której sąd opiekuńczy powierzył wychowanie małoletniego).

Ubezwłasnowolnienie (całkowite lub częściowe) może być orzeczone przez sąd z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, na przykład z powodu nadużywania alkoholu, uzależnienia od środków odurzających lub psychotropowych. W celu właściwego zabezpieczenia interesów tej grupy osób ustawodawca określił konieczność ich reprezentacji przez przedstawiciela ustawowego (dla ubezwłasnowolnionego całkowicie jest to opiekun, zaś dla ubezwłasnowolnionego częściowo – kurator), albo przez osobę, pod której stałą pieczęć pozostają.

Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3 k.p.k.). Osoba nieporadna ze względu na wiek lub stan zdrowia – nie jest w stanie w sposób pełny realizować przysługujących jej uprawnień.

W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia – prokurator

działający z urzędu (art. 52 k.p.k.). **Osobę najbliższą** definiuje przepis art. 115 § 11 k.k. Zgodnie z nim do kręgu osób najbliższych zaliczamy:

- małżonków,
- wstępnych (rodziców, dziadków, pradziadków, itd.),
- zstępnych (dzieci, wnuki, prawnuki, itd.),
- rodzeństwo (w tym także przyrodnie),
- powinowatych w tej samej linii lub stopniu (ojczym, zięć, synowa, pasierb, pasierbica),
- osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonkowie (dzieci adoptowane, rodzice adopcyjni),
- osoby pozostające we wspólnym pożyciu (konkubent, konkubina).

Niezależnie od faktu, kto jest pokrzywdzonym w sprawie – każda osoba mająca do czynienia z funkcjonariuszem Policji ma pełne prawo oczekiwać godnego traktowania, szacunku, dyskrecji, kultury. Masz także prawo do uzyskania fachowej pomocy medycznej (jeśli jej potrzebujesz) oraz – o ile to możliwe – do wsparcia ze strony policyjnego psychologa.

8. Jakie obowiązki wiążą się ze złożeniem zawiadomienia o przestępstwie?

Jeżeli składasz (złożyłeś) zawiadomienie o przestępstwie, musisz liczyć się z faktem, iż tym samym przyjąłeś na siebie pewne obowiązki. Będzie ich więcej w sytuacji, gdy jednocześnie jesteś pokrzywdzonym.

Pokrzywdzony ma obowiązek stawić się na każde wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 177 § 1 k.p.k.). Na pokrzywdzonego, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu oddalił się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3.000 złotych, a ponadto zarządzić jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 285 § 1 i 2 k.p.k.).

Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego, nie możesz sprzeciwić się oględzinom ciała i badaniom lekarskim - nie połączonym z zabiegiem chirurgicznym - lub obserwacją w zakładzie leczniczym (art. 192 § 1 i 3 k.p.k.). W przypadku zaistnienia wątpliwości, co do stanu psychicznego pokrzywdzonego, jego rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń - sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie Ciebie z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa (art. 192 § 2 k.p.k.).

W celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych lub ustalenia wartości dowodowej ujawnionych śladów, od pokrzywdzonego można pobrać odciski daktyloskopijne, włosy, ślinę, próby pisma, zapach, wykonać fotografię osoby lub dokonać utrwalenia głosu (art. 192a § 1 k.p.k.).

Pokrzywdzony przebywający za granicą, ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju. Jeśli tego nie zrobisz, pismo zostanie wysłane na ostatnio znany adres w kraju albo - jeżeli i tego adresu nie ma – będzie ono załączone do akt sprawy i uznane za doręczone (art. 138 k.p.k.).

Jeżeli jako pokrzywdzony zmienisz miejsce zamieszkania lub pobytu, a nie podasz Policji nowego adresu, pismo zostanie wysłane pod poprzedni adres i również uważa się je za doręczone (art. 139 § 1 k.p.k.).

9. Odpowiedzialność karna za nieprawdziwe zawiadomienie

Przed złożeniem zawiadomienia o przestępstwie - w rozmowie z policjantem - uzyskasz pouczenie o treści dwóch ważnych przepisów kodeksu karnego. Jest to artykuł 238 k.k. przewidujący odpowiedzialność karną za zawiadomienie organów ścigania o niepopelnionym przestępstwie oraz art. 234 k.k., który określa odpowiedzialność karną osoby zawiadamiającej za fałszywe oskarżenie innej osoby o popełnienie przestępstwa.

Jeżeli Twoje zawiadomienie o przestępstwie ma formę protokolarną (pisaliśmy o tym wcześniej) i jednocześnie składasz zeznania jako świadek – dowiesz się również o istnieniu odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań (art. 233 § 1 k.k.).

Może się zdarzyć, że pouczenie o treści tych artykułów przyjmiesz z obawą, gdyż sam masz wątpliwości czy przestępstwo na pewno nastąpiło, lub

posiadając własne przypuszczenia co do osoby sprawcy - nie jesteś ich pewien.

Przykładem pierwszej wskazanej sytuacji może być stwierdzenie braku portfela lub dokumentów po wyjściu z autobusu: nie jesteś wówczas pewien, czy je zgubiłeś, czy też padłeś ofiarą kradzieży kieszonkowej. Przykładem drugiej sytuacji może być przebicie opon w Twoim samochodzie (uszkodzenie mienia), gdy wcześniej widziałeś obserwującego samochód mężczyznę znanego Ci z widzenia. Zastanawiasz się wtedy, czy powiedzieć o swych podejrzeniach, by nie narazić się na odpowiedzialność karną za fałszywe oskarżenie. Otóż w obydwu przypadkach powinieneś poinformować Policję o swoich subiektywnych odczuciach.

Warto być świadomym, że odpowiedzialność karna w wymienionych sytuacjach przewidziana jest tylko wtedy, gdy ktoś świadomie wprowadził w błąd Policję lub prokuratora. Nie poniesiesz odpowiedzialności, jeśli Twoje zawiadomienie

o niepopelnionym przestępstwie lub fałszywe oskarżenie innej osoby – wynikało

z Twojego błędnego przekonania, które powziąłeś na podstawie okoliczności towarzyszących zdarzeniu (przez to wyciągnąłeś mylne wnioski co do zaistnienia przestępstwa lub co do jego ewentualnego sprawcy).

Dlatego ważne jest, by Twoja relacja o zdarzeniu była pełna i wyczerpująca, byś powiedział wszystko, co wiesz na temat okoliczności popełnienia przestępstwa nie obawiając się odpowiedzialności karnej w związku z podaniem swoich uzasadnionych podejrzeń co do sprawcy. Przyjęcie takiej taktyki od początku sprawy pomoże właściwie ukierunkować działania organów ścigania i na pewno zwiększy ich skuteczność.

Warto powiedzieć, co zrobić, gdy po złożeniu zawiadomienia zorientowałeś się, że przestępstwo faktycznie nie nastąpiło: na przykład odnalazłeś w domu dokumenty, o których byłeś przekonany, że Ci je skradziono. Powinieneś wówczas bezzwłocznie powiadomić jednostkę Policji prowadzącą Twoją sprawę. Jeżeli nie jest to możliwe (przebywasz daleko poza tym miejscem), zgłoś się do najbliższego Komisariatu Policji. Takie działanie pozwoli na wyrejestrowanie twoich dokumentów

z policyjnych baz danych, gdzie figurują jako *utracone* i *poszukiwane* (wprowadzono ten fakt bezpośrednio po złożeniu przez Ciebie zawiadomienia). W przeciwnym wypadku, przy używaniu w różnych urzędowych sytuacjach swoich własnych dokumentów opatrzonych klauzulą *poszukiwane* – napotkasz istotne trudności.

W związku z ewentualnym odnalezieniem dokumentów (czy też inną ważną zmianą w porównaniu ze stanem faktycznym opisanym w protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie) – będziesz musiał złożyć krótkie zeznanie na ten temat. Nie wystarczy bowiem, jeśli ten fakt ogłosisz ustnie, czy też zechcesz odwołać to telefonicznie (nie chciałbyś chyba, by Policja reagowała na takie zgłoszenia telefoniczne – w Twoim imieniu mógłby przecież zadzwonić złodziej).

Każdorazowo składając zeznania jako świadek, będziesz przez przesłuchującego Cię policjanta uprzedzany o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Wystarczy, że zawsze będziesz mówił prawdę zgodnie ze swą najlepszą wiedzą, jaką akurat posiadasz – a na pewno nie poniesiesz żadnej odpowiedzialności za swoje słowa.

Pamiętaj, że działania Policji nie są ukierunkowane na przyłapanie Cię na kłamstwie, lecz na ujęcie sprawcy przestępstwa, o którym złożyłeś zawiadomienie. Jeżeli jednak Twoja relacja o zdarzeniu jest niespójna, nielogiczna i niewiarygodna – będziemy chcieli dowiedzieć się, dlaczego.

10. Porady praktyczne

Poniżej prezentujemy kilka praktycznych wskazówek, jak najlepiej postąpić w pewnych określonych sytuacjach. Jeżeli zastosujesz się do rad tu zawartych - pomożesz organom ścigania oraz sobie, umożliwiając Policji reakcję szybką i skuteczną.

Istnieją przestępstwa, gdzie szybkość powiadomienia Policji jest kwestią szczególnie istotną. Jeżeli właśnie ukradziono Ci samochód - nie zastanawiaj się, który Komisariat Policji będzie właściwy ze względu na miejsce popełnienia, by tam złożyć protokolarne zawiadomienie o przestępstwie. Zamiast tego, natychmiast

powiadom najbliższą jednostkę Policji w każdy dostępny Ci sposób: telefonicznie, zgłoś to napotkanemu patrolowi, zatrzymaj przejeżdżający radiowóz, itp.

Jeżeli w wyniku czynu zabronionego utraciłeś jakieś przedmioty, na przykład sprzęt RTV, radio samochodowe, rower, telefon komórkowy, itp. – idąc do jednostki Policji w celu złożenia zawiadomienia o przestępstwie zabierz ze sobą dokumenty, na podstawie których można ustalić ich cechy identyfikacyjne (numery fabryczne). To umożliwi niezwłoczne zarejestrowanie tych przedmiotów w policyjnej bazie rzeczy utraconych, co znacznie zwiększa szanse na ich odzyskanie.

Jeśli straciłeś przedmioty nieposiadające oznaczeń numerycznych (na przykład obrazy), może masz ich zdjęcia – zabierz je ze sobą, zostaną włączone do akt sprawy.

Składając zawiadomienie o przestępstwie podaj wszystkie informacje, które mogą być pomocne organom ścigania dla wykrycia sprawcy, w tym dane ewentualnych świadków. Jeżeli nie znasz ich tożsamości - możesz powiedzieć, że świadkiem był na przykład mężczyzna z pobliskiego kiosku, który podjął próbę samodzielnego zatrzymania sprawcy. Na podstawie tak przekazanych informacji Policja ustali tego świadka i odbierze od niego zeznania w Twojej sprawie. Przekaż także wszelkie inne informacje, jeżeli masz wiedzę na ich temat – na przykład rozmieszczenie kamer, ochrony budynku, itp.

Jeżeli w wyniku przestępstwa odniosłeś obrażenia i udzielano Ci pomocy medycznej, zabierz ze sobą wszystkie dokumenty na ten temat. One dostarczą Policji ważnych informacji na temat charakteru Twoich obrażeń, zakresu i rodzaju udzielonej Ci pomocy, lekarza, który udzielał tej pomocy. Dokumenty będą też mieć znaczenie dla wstępnej kwalifikacji czynu (określenia, ofiarą jakiego przestępstwa padłeś).

Jeżeli masz taką możliwość, postaraj się do czasu przyjazdu Policji zabezpieczyć przed zniszczeniem wszystkie dowody i ślady, które pozostawił sprawca. Czasem zabezpieczenie śladów może polegać na bardzo prostej czynności: na przykład przy altanie, do której dokonano włamania znalazłeś zgubione przez sprawcę rękawiczki - wystarczy przykryć je czymś, by nie padał na nie deszcz lub śnieg. Nigdy niczego nie sprzątaj i nie zmieniaj położenia żadnych przedmiotów!

Zaufaj policjantom, którzy wykonują czynności w związku z Twoim zgłoszeniem. Jeżeli masz wątpliwości, dlaczego coś robią – lub przeciwnie –

dlaczego czegoś nie robią, po prostu zapytaj. W szczególności nie bój się pytać o swoje prawa i obowiązki, dowiedz się też, jak ewentualnie możesz pomóc.

Prócz pospolitej przestępczości kryminalnej, istnieje dużo innych czynów prawnie zabronionych, gdzie pokrzywdzonym może stać się każdy. Rozwój wysokich technologii informatycznych sprzyja dokonywaniu przestępstw z wykorzystaniem Internetu, przy zastosowaniu najnowocześniejszych technologii komputerowych. Dotyczy to zarówno sfery kryminalnej (oszustwa komputerowe), jak też wykorzystania nowoczesnych technologii do ataków na systemy informatyczne, kradzieże danych.

Dostępność różnorodnych instytucji finansowych, może sprzyjać rozwojowi przestępczej działalności gospodarczej przez nierzetelne przedsiębiorstwa (system argentyński). Obserwowany w ostatnim okresie rozwój rynków instytucji finansowych – powoduje zagrożenie zachowaniami nieetycznymi, nierzetelnymi, których efektem może być narażenie na straty, wyprowadzenie, przywłaszczenie środków finansowych zgromadzonych na naszych rachunkach.

Dlatego powinieneś wiedzieć, jakie dokumenty dotyczące zdarzeń gospodarczych należy dołączyć do złożonego zawiadomienia o przestępstwie, gdzie sam możesz znaleźć informację o przedsiębiorstwach, jaki jest zakres możliwych do uzyskania danych - aby sprawcy nie uniknęli odpowiedzialności karnej.

W przypadku, gdy zostałeś oszukany przez firmę działającą w tzw. **systemie argentyńskim** oferującą usługi w zakresie finansowania zakupów, udzielania pożyczek, itp. - pamiętaj, że podstawowe informacje związane z popełnieniem przestępstwa przez taką firmę to tzw. dowody z dokumentów. Są to w szczególności: umowa kredytu (pożyczki, itp.), regulamin udzielania kredytów, dokumentacja dokonanych wpłat w związku z podpisaną umową, polecenia zapłaty, wydruki z rachunków prowadzonych w formie elektronicznej, dowody zapłaty.

Powyższe dokumenty są bardzo istotne z punktu widzenia czynności prowadzonych przez organy ścigania, opisują wiele istotnych informacji i okoliczności, potwierdzają Twoje zawiadomienie oraz ewentualne zeznania, są też ważnym źródłem informacji na temat samego przedsiębiorstwa i legalności jego działania.

Pamiętaj, że zawsze przed podpisaniem jakiegokolwiek umowy - we własnym zakresie możesz dokonać kilku sprawdzeń dla upewnienia się, czy firma, z którą podpisujesz umowę, rozpoczynasz współpracę handlową, faktycznie prowadzi działalność gospodarczą /nie jest firmą „krzak”/, jaki jest jej zakres prowadzonej działalności, kto jest jej właścicielem .

Niezależnie od wszystkiego weź pod uwagę, że każde *zdarzenie gospodarcze*, nawet najprostsze, jednowątkowe, związane z funkcjonowaniem dwóch podmiotów finansowych - jest obarczone ryzykiem handlowym.

Najbardziej powszechnym źródłem informacji o przedsiębiorstwach jest Internet, na forum dyskusyjnym możesz przeczytać o przedsiębiorcy komentarze innych osób, podmiotów gospodarczych, które zawarły z nim umowę (zarówno pozytywne jak i negatywne). Pamiętaj, że sam możesz ocenić działanie konkretnego przedsiębiorcy, poprzez sprawdzenie formy prawnej prowadzonej przez niego działalności i kapitału zakładowego - w organie rejestrującym (na przykład Krajowym Rejestrze Sądowym). Ponadto w aktach spółek dowiesz się, czy przedsiębiorstwo, z którym chcesz podjąć współpracę - nie jest w stanie likwidacji bądź upadłości, czy składa wymagane prawem dokumenty dotyczące m. in. sprawozdawczości finansowej, przedkłada aktualne dane o wspólnikach i zarządzie. Takie dane poszerzą Twą wiedzę na temat bezpieczeństwa planowanej transakcji.

Jeśli sam **prowadzisz działalność gospodarczą**, oprócz ryzyka handlowego jesteś narażony na wiele nieetycznych zachowań, w tym również oszustwa ze strony innych osób i przedsiębiorstw. Oczywiście nie każde zachowanie polegające na pobraniu towaru na przedłużony termin płatności, niewywiązanie się z umowy - jest oszustwem w sensie prawnym. To organy ścigania przeanalizują dokumentację finansową *zdarzenia gospodarczego* (jaką dostarczysz składając zawiadomienie o takim przestępstwie), by ocenić, czy jedna ze stron umowy świadomie wprowadziła drugą w błąd, wyzyskała błąd lub niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania.

Niejednokrotnie są to interpretacyjnie skomplikowane konstrukcje prawne, w praktyce, przestępcze działanie polega zazwyczaj na przedkładaniu dokumentów finansowych z zawyżonymi wartościami po stronie przychodów i dochodów, nierzetelnych oświadczeń co do zobowiązań na rzecz Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych czy Urzędu Skarbowego, dokumentów opisujących pozorne zobowiązania lub należności finansowe wpływające na bilans spółki, fałszowanie dokumentów bankowych dotyczących operacji bankowych tak, by świadczyły o pozornej rzetelności strony kontraktu.

Tu również, jak we wszystkich sprawach o przestępstwa finansowe, oszustwa gospodarcze - najistotniejszą rolę w czynnościach organów ścigania spełniają *dowody z dokumentów*. Utrata nawet jednego z nich (np. podatkowego, oświadczenia, zaświadczenia) może negatywnie wpłynąć na ocenę całości zdarzenia. Dla celów złożenia zawiadomienia o przestępstwie należy więc odszukać i zgromadzić wszystkie dokumenty dotyczące transakcji - umowy, dokumenty obrazujące przepływy finansowe, pisma ponagląjące, wezwania do zapłaty, itp. (łącznie z ewentualnymi notatkami, zapiskami z negocjacji, adnotacjami w kalendarzach, itd.). Posiadana przez Ciebie wiedza, którą oceniasz jako nieistotną, może okazać się znacząca z punktu widzenia prowadzonego postępowania przygotowawczego.

W ostatnim okresie czasu, w związku z rozwojem technologii teleinformatycznych, dostępnością usług w zakresie bankowości elektronicznej, nowych możliwości przeprowadzania transakcji finansowych i handlowych w sieci, istnieje zagrożenie zjawiskiem **przestępstw komputerowych**. Charakteryzują się one stworzeniem pozorów anonimowości sprawcy lub podszywania się pod inną osobę, firmę. Jednak, każde tego typu działanie, pozostawia wirtualne ślady pozwalające na identyfikację sprawcy oraz ustalenie mechanizmów przestępczego działania.

Przestępstwa komputerowe bardzo ogólnie można podzielić na: popełnione z wykorzystaniem Internetu lub bez udziału Internetu. Pokrzywdzonymi w tych sprawach są przede wszystkim instytucje, firmy lub podmioty prywatne.

W przypadku ujawnienia przestępstwa komputerowego najczęściej występują dwie możliwe sytuacje: albo to pokrzywdzony stwierdził, że padł ofiarą przestępstwa i zawiadamia o tym Policję, lub to właśnie Policja wzywa pokrzywdzonego, aby odebrać od niego zeznania w sprawie ujawnionego przestępstwa.

Może się zdarzyć, że przypadkowo w kawiarence internetowej zetkniesz się ze stronami zawierającymi **pornografię**, której publiczne narzucanie osobie, która sobie tego nie życzy jest karalna, **pornografią dziecięcą**, która utrwalana, produkowana w celu rozpowszechniania, przechowywana, sprowadzana, rozpowszechniania lub publicznie prezentowana - jest zabroniona (art. 202 k.k.).

Powinieneś o tym fakcie powiadomić najbliższą jednostkę Policji, nie możesz jednak zarejestrować – jako dowodu - zdjęcia lub filmu przedstawiającego treści zabronione, bo to nielegalne. Wystarczy, jeśli do zawiadomienia dołączysz dane dotyczące okoliczności zapoznania się z takimi treściami (lub z informacjami świadczącymi, że ktoś taki proceder wykonuje). Należy określić miejsce lokalizacji komputera oraz dokładny czas - moment uzyskania dostępu do takich treści, w zawiadomieniu należy dokładnie określić adres internetowy (lub domenę), gdzie możliwy był dostęp, czy dostęp zabezpieczony był hasłami.

Będąc użytkownikiem Internetu możesz stać się pokrzywdzonym (świadkiem) **naruszenia praw autorskich** – na przykład gdy treści, których jesteś autorem zostały rozpowszechnione bez Twojej wiedzy i zgody za pośrednictwem stron internetowych /WWW, ftp/ Najwłaściwszym postępowaniem będzie zrobienie screen'a /zrzutu ekranu/ z uwidocznieniem treści utworu lub też tytułu wraz danymi internetowymi.

Jest to przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego, zawiadamiając o przestępstwie Policję trzeba przedłożyć wszelkie materiały potwierdzające autorstwo dzieła, wyłączność praw do dzieła, ewentualnie pełnomocnictwa.

W sieci zdarzają się **oszustwa z wykorzystaniem aukcji internetowych**. Oszuści wystawiają ofertę sprzedaży towaru, otrzymują za niego pieniądze, nie wysyłając towaru lub wysyłając nabywcy jego atrapę.

Zazwyczaj osoba, która została pokrzywdzona, początkowo we własnym zakresie nawiązuje kontakt z nieuczciwym kontrahentem, aby odzyskać utracone pieniądze lub towar. Śle monity, a gdy jest to nieskuteczne - informuje o zdarzeniu portal pośredniczący w aukcji.

Ze wszystkich własnych działań podejmowanych w celu odzyskania pieniędzy lub uzyskania towaru, pokrzywdzony powinien opracować notatki i pozostawić dla siebie ich kopie. Składając zawiadomienie o takim zdarzeniu, zadbaj szczególnie

o dane dotyczące przebiegu samego przestępstwa: numer aukcji, przedmiot aukcji, jej przebieg, wysokość wylicytowanej kwoty, termin i sposób płatności, wszelkie dane kontaktowe nieuczciwego kontrahenta. Przydadzą się również wydruki Twoich ponagleń i ewentualnej korespondencji z tym związanej, jeśli rozmawiałeś telefonicznie z nieuczciwym kontrahentem – zanotuj datę i czas przeprowadzonej rozmowy, jej przebieg.

Przestępstwa można również dokonać za pośrednictwem wiadomości przekazywanych w formie **SMSów, e-maili, lub** za pośrednictwem **komunikatora internetowego** /tlen, skype, itp./ – groźby karalne (art. 190 k.k.), propagowania treści faszystowskich /art. 256 kk/ publiczne znieważenie z powodów narodowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych (art. 257 k.k.), treści pornograficzne wysłane na telefon komórkowy albo wysłane przez Internet – osobie, która sobie tego nie życzy (art. 202 § 1 k.k.), lub małoletniemu poniżej lat 15 (art. 202 § 2 k.k.). Jeżeli jesteś pokrzywdzonym (lub świadkiem) takiego przestępstwa, nie kasuj wiadomości, lecz przekaz ją Policji.

Czasem się zdarza, że pokrzywdzony lub ktoś w jego imieniu próbuje samodzielnie ustalić sprawcę zanim powiadomi o tym Policję - poprzez wysłanie maila (sms) pod adres, z którego nadeszły treści zabronione, ewentualnie dalszą wymianę korespondencji. W takim wypadku składając zawiadomienie, powiadom Policję o wszystkich krokach, jakie podjąłeś.

Uzyskane od Ciebie informacje dotyczące takich treści, Policja powinna przetworzyć jak najszybciej, dlatego ważny jest czas Twojej reakcji.

Innym przestępstwem komputerowym , jest **falszowanie dokumentów** - może się ono odbywać z udziałem komputera /falszowanie materialne/ oraz polegać na falszowaniu dokumentu elektronicznego. Istota falszowania materialnego sprowadza się do opracowania dokumentu np. zaświadczenia, licencji, koncesji w formie elektronicznej, w formacie Word, Excel itd., która podlega wydrukowaniu i dalszemu wykorzystaniu, jako dokument autentyczny np. przy uzyskaniu kredytu bankowego, factoringowego, przy przekraczaniu granicy, w trakcie kontroli drogowej. Falszowanie dokumentów elektronicznych może polegać na stworzeniu strony, łudząco podobnej, do strony banku, innej instytucji finansowej, celem uzyskaniu danych numerów i PIN,

kart bankomatowych, haseł dostępowych do elektronicznych rachunków bankowych /phishing/.

Odrębnym problemem są **włamania na serwer, ataki na integralność systemu**: art. 268 k.k., 268a k.k., 269 k.k., 269a k.k., 269b k.k., 287 k.k. W tym przypadku składając zawiadomienie o przestępstwie pokrzywdzony musi określić, kto miał uprawnienia do modyfikacji systemu, w jakim zakresie prowadzona jest działalność gospodarcza lub inna (na przykład oświatowa), do której wykorzystywany jest system informatyczny, który stał się przedmiotem nadużycia. Ważne będą informacje, na czym polegają straty: czy mają charakter wyłącznie kosztów przywrócenia funkcjonowania systemu, czy też można wskazać, że chodzi o nadwątlenie dobrego wizerunku firmy lub instytucji i przełoży się to na nie osiągnięcie spodziewanych korzyści w przyszłości.

Należy dokładnie opisać sytuację, w której pokrzywdzony (administrator sieci) stwierdził wystąpienie nadużycia: dokładne czasy, zapisy dotyczące logowania się do atakowanego serwera z zewnątrz, opis skutków widocznych w systemie, na przykład spowolnienie działania systemu, zawieszenie, itd. Składający zawiadomienie o przestępstwie powinien podać, jakie działania obronne podjął bezpośrednio po stwierdzeniu naruszenia systemu - trzeba je zrekonstruować. Działaniami tymi mogły być na przykład: zastosowanie programu antywirusowego, odtworzenie kopii bezpieczeństwa, przekierowanie połączeń na inny adres IP, wynajęcie zewnętrznej firmy serwisującej, itp.

Istotne będzie wykazanie, czy ingerencja w system mogła być w istocie fazą przygotowania do jakiegoś innego przestępstwa (zbieranie danych do późniejszego wykorzystania przy użyciu innego komputera i w innym czasie), czy też celem nadużycia było samo wyrządzenie szkody.

Oprócz formy papierowej /wydruki, dokumenty, kserokopie//, należy do zawiadomienia o przestępstwie dołączyć nośnik z wersją elektroniczną tych materiałów.

11. Złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie, czego spodziewać się później?

Może Ci się wydawać, że skoro złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie – zrobiłeś już wszystko, co do Ciebie należało i spodziewasz się, że na tym Twój kontakt z Policją się skończył. Tym bardziej, że razem z formalnym zawiadomieniem o przestępstwie, zostałeś od razu przesłuchany w charakterze świadka (przy pomocy zintegrowanego protokołu policyjnego obejmującego obydwie te czynności).

Musisz jednak pamiętać, iż zawsze może zdarzyć się sytuacja, że swoje zeznania będziesz musiał uzupełnić o nowe elementy, które sam sobie przypomnisz, zostaniesz poproszony o nowe informacje, a może w sprawie pojawią się w ogóle nowe okoliczności i dowody wymagające Twojego ustosunkowania się do nich. To wszystko spowoduje, że jednostka Policji prowadząca sprawę w każdej chwili może Cię wezwać w celu kolejnego przesłuchania w charakterze świadka.

W toku już prowadzonego postępowania może zająć konieczność przeprowadzenia wielu czynności procesowych, w tym – być może – wiążących się dla Ciebie z dużym napięciem psychicznym, w których nie możesz odmówić udziału.

Szczególną formą zeznań świadka jest uczestnictwo w czynności okazania osób, wizerunków osób lub przedmiotów. Taka konieczność zachodzi na przykład wówczas, gdy trzeba wskazać osobę sprawcy spośród innych osób, rozpoznać go po trwałych cechach indywidualnych, by przypisać mu określony udział w zdarzeniu – to cenny materiał dowodowy.

Jeżeli Twoje zeznania pozostają w oczywistej i istotnej sprzeczności z zeznaniami innego świadka w sprawie, lub z wyjaśnieniami podejrzanego – możesz zostać wezwany do udziału w czynności konfrontacji, służącej dążeniu do wyjaśniania sprzeczności i niezgodności Waszych relacji.

Przebieg spraw karnych, pomimo pewnej powtarzalności sytuacji i czynności, pozostaje w pewnym zakresie nieprzewidywalny, musisz więc liczyć się z różnym rozwojem wypadków. Ważne, byś rozumiał, że kolejne wezwanie do Komisariatu czy Komendy jest podyktowane ważnymi względami. Okaż zaufanie policjantom, którzy wykonują swą niełatwą pracę (oni też ulegają stresowi). Pomóż im, gdy tego potrzebują - by oni mogli pomóc Tobie.

Jan Kowalski
ul. Balonowa 11 m 1111
00-000 Warszawa tel. dom. 022-000 00 01
tel. do firmy 022-000 00 03
tel. kom. 000-000-005

Warszawa, dn. 31.02.2007 r.

Komenda Rejonowa Policji Warszawa XXX

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Ja niżej podpisany zawiadamiam o dokonaniu na moją szkodę oszustwa przez mężczyznę podającego się za Edwarda Kwiatkowskiego i wnoszę o wszczęcie oraz przeprowadzenie w tej sprawie postępowania przygotowawczego.

UZASADNIENIE

W dniu 12 lutego 2007 r. do mojej firmy o nazwie JANKO mieszczącej się w Warszawie na ul. Marszałkowskiej 1111/01 przyszedł mężczyzna, który oświadczył, że nazywa się Edward Kwiatkowski i jest przedstawicielem firmy „Nowe okna”. Zaoferował mi wymianę okien w mojej firmie, po promocyjnej cenie. Mężczyzna przedstawił mi rzekomą ofertę w postaci zdjęć okien, z których dokonałem wyboru pasującego mi modelu i złożyłem ustne zamówienie. Mężczyzna oświadczył, że obecnie jego firma ma okres promocji dla klientów i dlatego nowe okna mogą kupić za połowę ich rzeczywistej wartości, ale z uwagi na dużą liczbę chętnych, by skrócić okres oczekiwania na montaż okien - muszę uiścić zaliczkę w wysokości 400 złotych. Z uwagi na bardzo niską cenę okien, jaką zaproponował wymieniony, zapłaciłem wskazaną kwotę. Mężczyzna wystawił mi pokwitowanie za zapłaconą kwotę na blankiecie opatrzonym pieczęcią firmową „Nowe Okna”, na której znajdował się telefon do firmy o numerze 022 000 00 02. Opisany mężczyzna oświadczył, że zamówienie zostanie zrealizowane za cztery dni, polecił bym oczekiwać na kontakt ze strony firmy.

Po upływie czterech dni nikt się do mnie nie zgłosił, w związku z tym zadzwoniłem pod numer telefonu widniejący na pokwitowaniu przyjęcia zaliczki. Tam odebrał mężczyzna, który oświadczył, że to jest mieszkanie prywatne, a nie firma „Nowe okna”. Powiedział także, że powyższy numer telefonu użytkuje od wielu lat i nie zna żadnego Edwarda Kwiatkowskiego.

Dodaję, że nigdy wcześniej nie spotkałem mężczyzny podającego się za Edwarda Kwiatkowskiego, lecz długo z nim rozmawiałem, więc dobrze zapamiętałem jego wygląd i sądzę, że mógłbym go rozpoznać. Wydaje mi się, że ten mężczyzna odwiedził wiele sąsiednich firm i lokali usługowych na mojej ulicy, prawdopodobnie namówił jeszcze kogoś na tę transakcję.

Mając na uwadze przytoczone przeze mnie okoliczności uważam, że padłem ofiarą przestępstwa oszustwa i wnoszę o przeprowadzenie w tej sprawie postępowania przygotowawczego, celem ustalenia i ukarania sprawcy.

Jan Kowalski

w załączeniu – kserokopia pokwitowania przyjęcia zaliczki